

TURINYS

9	PRATARMĖ: SUDARYTOJŲ ŽODIS
13	VIETOJE ĮŽANGOS
16	ŠIUOLAIKIŠKA ĮŽANGA IŠ TOLIMOS PRAEITIES
18	MOKYTOJAS IR PASLAPTIS
37	LAIKAS IR SALDAINIAI
47	PRIEŽASTYS IR EFEKTAI
57	AUKLĖTOJAS
61	GAMTA IR POEZIJA
78	MATEMATIKA IR <i>DURNIAI</i>
95	ŽMOGUS IR ŽMONĖS
104	(NE)KALBĖJIMAI, (NE)PATYLĖJIMAI IR (NE)POKALBIAI
116	TAŠKELIAI, BRŪKŠNIUKAI IR OLIMPIADOS
130	(KETURMATĖ) ERDVĖ, HUMORAS IR ATEIVIAI
138	TAUTYBĖ IR TAPATYBĖ
143	KOREPETITORIUS
148	SITUACIJOS KONSTRAVIMAS, ŽAIDIMAI
154	METAMETODOLOGIJOS
162	PANEGIRIKOS
171	APIE ŠĮ BEI TĄ, ARBA NEI ŠIS NEI TAS
178	ĮSKIEPIS TARP PANEGIRIKŲ IR EPILOGO
181	EPILOGAS
186	BIOGRAFIJA
188	ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ
191	DALYKŲ RODYKLĖ

PRATARMĖ:

sudarytojų žodis

„Neišsipildė mano svajonė netrukdyti mokiniui mokytis, ir neradau gyvenime formulės, kaip nustatyti, kuriame gale vidurys.“¹

1 (Nikodemo Krukonio posakis, čia ir toliau – Nikodemas Krukonis. Iš šeimos archyvo)

Vienas žmogus, vieną rytą pramerkęs akis, apniukusiame šlapiame danguje išvydo susiglaudusias ilgakojų pušų galvas. Kitas pabudęs regėjo vėjo nuo virvės plėšiamus kaimyno skalbinius, o trečias, pažadintas šuns lojimo, suirzęs atvėrė kambario langą ir išėjo tildyti kaimyno šuns. Nustebtume sužinoję, kad jie visi trys nakvojo tame pačiame name, o pabudę tuo pačiu metu žvelgė pro tą patį langą.

Taip jau nutinka... Ši knyga sukurta iš prisiminimų, papasakotų daugybės Nikodemo Krukonio mokinių, iš tų laikų, kai jis mokytojavo Alytaus mokykloje-internate, Alytaus 4-ojoje ir 5-ojoje vidurinėse mokyklose.

Prisiminimais apie mokytoją dalijosi menininkai, mokytojai, gydytojai, teisininkai, ekonomistai, inžinieriai, muzikai, žurnalistai, mokslininkai, mokslų daktarai, docentai, profesoriai, valstybės tarnautojai ir kiti, dirbantys Lietuvoje ir užsienyje, – jo mokiniai, žmonės, pažymėti krukoniškumo stigma. Krukonio darbo metodai laikui bėgant šiek tiek kito, keitėsi ir laikai. Mokytojauti pradėjo sovietiniais metais, baigė jau laisvoje Lietuvoje, todėl ir kiekvienos kartos prisiminimai yra truputį kitokie.

Prisiminimų pateikė ir keli jo kolegos, bičiuliai, giminaičiai.

Taip pat cituojami mokytojo tekstai, pokalbiai iš susitikimų su mokiniais.

„K o d ė l pasirinkai būtent Krukonį? Juk turėjome ir Martinaitį², ir Dabrišką³, ir Petronį⁴... – susitikime paklausė Ūdrys Staselka.

Kai, pramerkusi akis, vėl išvydau apniukusį šlapią dangų, kuris varė į nevilgtį, o mintyse kirbėjo tik vienas vienintelis klausimas „Kiek tai gali tęstis?“, prisiminiau „kažkieno“ žodžius: „Jau geriau dangus virš galvos pilkas negu juodas.“ Kai įsisiautėjęs vėjas, nuo kurio net lovoje darėsi žvarbu, kaip padūkęs nuo virvės plėšė kaimyno skalbinius, prisiminiau: „Vėjas neverčia medžių ir nelaužo jų šakų, o tik patikrina, ar esi tvirtas, žmogau.“ Ir kai, iš saldaus rytinio miegelio eilinį kartą pažadinta nuožmaus kaimynų šuns lojimo, norėjau tik vieno – pasmaugti tą bjaurybę su jo šeimnininkais, vėl prisiminiau žodžius: „Ne meška esi, nepasiusi...“

„Štai tau, Ūdry, ir atsakymas.“

Jei paklaustum, k a i p atsirado ši knyga, atsakyčiau – krukoniškai. Pirma, turėjau didelę drąsą svajonę. Antra, kai dirbi, pagautas aistros, vidinio tikėjimo savo

2 Algirdas Martinaitis (1926–1993) Alytaus 5-ojoje vidurinėje mokykloje dėstė lietuvių kalbą ir literatūrą 1970–1993 m. Poetas, vertėjas, daugelio humoreskų autorius.

3 Domininkas Dabriška (1924–2002) Alytaus 5-ojoje vidurinėje mokykloje dėstė rusų kalbą 1970–1985 m. Artistas, režisierius.

4 Algimantas Petronis (1924–2011) Alytaus 5-ojoje vidurinėje mokykloje dėstė geografiją 1970–2006 m. Sukaupė įspūdingą kriauklių kolekciją ir įkūrė modernų geografijos kabinetą.

darbu, tau padeda visas pasaulis. Trečia, prisidėjęs Redas Diržys išmetė perteklinį tekstą, medžiagą struktūrizavo, įformino, vizualizavo – žodžiu, pavertė tu, kas vadinama knyga. Taigi pirma išvada: svajok atsargiai, antra – ko nors imdamasis, pagalvok, trečia – atsiminimai jungia žmones.

Ir dar. Esu labai dėkinga savo šeimai, ypač dukrelei Domantei, už pagalbą ir palaikymą šiame įdomiame, daug laiko pareikalavusiame darbe.

Dėkoju visiems, pateikusiems prisiminimų, bet labiausiai – Dainai Krukonie- nei, leidusiai pasinaudoti šeimos archyvu. Be jūsų, mielieji, šios knygos nebūtų buvę.

(Deimantė Purtokienė)

Neslėpsiu – į Deimantės ketinimus išleisti knygą apie Krukonį žiūrėjau labai skeptiškai. Nežinau beviltiškesnio žanro, kaip leidiniai apie mokytojus ir / arba kolektyviniai atsiminimai. O čia abu viename. Niekada nesupratau ir galbūt jau nesu- prasiu, kodėl tokio pobūdžio knygose mokytojai virsta kažkokiais antžmogiais be jokių, nė menkiausių, paprasto žmogaus iš mėsos ir kaulų požymių. Gal todėl, kad jas dažniausiai rengia arba patys pedagogai, kuriems svarbu išlaikyti „mundurą švarų“, arba buvę mokiniai, siekiantys mitologizuoti savo iliuzijas. Trumpai tai ga- lima įvardyti grafomanija.

Čia neabejotinai rasite visus minėtus dėmenis – o kaipgi be jų? Kaip kitaip būtų galima paaiškinti didžiosios dalies pašnekovų norą kalbėti ne tiek apie konkretų žmogų ir apie jį gyvavusį reiškinį, kiek apie save, apkalbamą žmogų įvardijant bu- taforiniais žodžiais: genijus, Dievas, asmenybė, Mokytojas, intelektualas, Žmogus, MOKYTOJAS, šviesulys, nepaprastas, ugnikalnis, Stevenas Seagalas ir Dievas kar- tu... ir taip toliau. Leidinio sandarą ryžomės keisti, apsisprendę atsiminimus „sulau- žyti“ pagal apkalbamas temas, o nieko nesakančias liaupses sukrauti į atskirą sky- rių – „Panegirikos“. Manau, toks sprendimas būtų patikęs ir pačiam Kruconiui, o ir prisiminimų autoriai turės apie ką pagalvoti. Ir pagrindo kaltinti cenzūra nebeliks.

Kitas, kaip man pasirodė, principinis sprendimas – pasisakymus grupuoti pa- gal faktus, nekreipiant dėmesio, kad jie vienas kitam prieštarauja – kartais net iš esmės. Tokiose vietose atsiskleidžia ne pats faktas, galbūt net ne tiek ir svarbus, kiek jo suvokimo ir interpretavimo galimybių įrankiai. Tą patį dalyką, atpasakoja- mą įvairiškai, panagrinėjęs vis kitaip (Rašomono efektas), pradedi pastebėti smul- kmenas, kurios praslystų, jeigu jis būtų išdėstytas sklandžia profesionalo kalba.

Trečias struktūrinis sandas – žmogaus veiksnys. Kaip tokio pobūdžio knygoje išlaikyti sveiką santykį tarp gyvo žmogaus ir idealizuotos abstrakcijos? Šnekėkime atvirai – Krukonis pagal čia pateikiamą jo vaizdinį galėtų būti apibūdintas tiek kaip mokytojas, tiek kaip antimokytojas. Ir ne tik „anais laikais“, bet ir dabar. Dar daugiau – šiandieninėje mokykloje tokiam mokytojui dirbti nebūtų įmanoma: jis neatitiktų nei administracijos, nei kolegų, nei mokinių, nei jų (super)tėvų reikalaujamų kriterijų.

Manau, klausimo, kokį vaidmenį dabartinėje kapitalo visuomenėje atlieka mokytojas, mokinys ir mokykla, kėlimas ir yra didžiausia šio leidinio stiprybė. Ne tik mes mokytojuje jau nematome žmogaus, bet ir mokytojas savyje žmogaus – net ne ŽMOGAUS, bet *paprasto žmogaus* – neižvelgia. Gal dėl šios priežasties knygoje nebūna idealui kurti trukdančių dalykų: pasakojimų apie personažo silpnybes, silpnumo akimirkas, šiaip kvailas situacijas... O jeigu tokių pasitaiko, kažkodėl kyla noras dar ir paaiškinti, kad kas nors, neduokdie, ko nors nepagalvotų... Sulaukėme net netiesioginių pagrasinimų dėl knygoje neva atsirasiančio asmens žeminimo.

Bet kas gi yra tie asmens reputaciją menkinantys dalykai? Tai, kad aš valgau, šiku, paslystu, keliuosi, klystu? Man regis, kur kas blogiau apsimesti, esą pagrindinis veikėjas to nedarė, – tada išeitų, kad jo tokio apskritai niekada nebuvo, nes egzistavo tik kaip kažkienu susikurta abstrakcija. Kiek man teko pažinoti Nikodemą (labai nedaug esu sutikęs mokytojų, kuriuos nedvejodamas galiu vadinti vardu) – jis buvo gyvas, ir mano indėlis rengiant šią knygą – to gyvumo išlaikymas ir šiame, atrodytu, išskirtinai negyvame žanre.

(Redas Diržys)

VIETOJ

įžangos

Tuometinio mokyklos direktoriaus Juliaus Baublio⁵ prisiminimai
apie mokytoją Nikodemą Krukonį ir bendrąsias to meto nuostatas

⁵ Julius Baublys (g. 1925) – nusipelnęs Lietuvos mokytojas, vadovavęs Alytaus švietimo skyriui, Alytaus 5-osios vidurinės mokyklos direktorius nuo jos įkūrimo 1970 m. iki 1986 m.

Julius Baublys: su Nikodemu susipažinome apie 1951–1953 metus. Pažintis buvo neakivaizdi. Druskininkų rajoniniame laikraštyje perskaičiau jo, Merkinės vidurinės mokyklos mokinio, eilėraščius. Jie – lyrinės emocionalios paauglio eilės – kažkodėl įstrigo.

Jau tapęs mokytoju, Krukonis dirbo Jurbarko rajone, vėliau – Dauguose. Pastarosios mokyklos direktorius jį laikė vaikų mylimu keistoku mokytoju: kartais, jei gerai kibdavo žuvys, į pamokas galėdavo ir neateiti. Bet turėjo jam nesuprantamą talentą: matematikos išmokydavo labai gerai. Ir dar pridėjo – daug rūkė. Kartais mesdavo pamoką ir eidavo padūmyti.

Kai Alytaus mokyklai-internatui reikėjo atsidavusio, vaikus mylinčio mokytojo, buvo pasiūlytas Nikodemas. Jis ir čia dirbo sėkmingai: vadovavo šaškių, šachmatų būreliams, matematikos olimpiadose su savo mokiniais pasiekdavo gerų rezultatų. Direktorius sakydavo: šis mokytojas – originali, nelengva asmenybė.

1976 metais Alytaus 5-ojoje vidurinėje mokykloje buvo steigiama sustiprinto matematikos mokymo klasė. Tada ir prisiminiau jaunąjį poetą, šachmatininką, šaškininką, rūkorių, žveją. Apie Krukonių buvau nemažai girdėjęs, tad ryžausi pasiūlyti dėstyti tai klasei. Mokytojams keldavau tokį reikalavimą: vaikams nebūkite pikti, stenkitės tapti vyresniaisiais jų draugais. Nikodemas į tai atsakė: „Šitai sugebėsiu, o ar ko išmokysiu – pamatysime.“

Pamokų metu kartais pereidavau mokyklos vestibulius. Žiūriu, viename vaikštinėja Nikodemas ir traukia dūmą. Tuo metu mokytojavo devyni vyrai, bet nė vienas nerūkė. Turėjome sukūrę net ekspoziciją apie žalingų įpročių įtaką žmogaus sveikatai. Žinodamas jo jautrumą, nieko tada nesakiau. Norėjau ramiai apgalvoti.

Po kiek laiko vėl jį sutinku ten rūkantį. Mokytojas pirmasis mane užkalbina: „Direktoriau, nesijaudinkite. Užėikite į klasę.“ Užėinu, žiūriu – vaikai palinkę prie darbų. Supratau, kad jis keičia tradicinę pamokos struktūrą, įveda kūrybingumą.

Vieną kartą buvau atėjęs patikrinti pamokos. Jis puikiai ugdė mokinių motyvaciją pamokoje dirbti. Pateikė matematinių mįslių. Kas uždavinių nesuprato, galėjo ne spręsti, o žaisti šaškėmis. Nikodemas, man sėdint ir stebint, išėjo. Vaikai to lyg nepastebėjo.

Jis pajavairino didaktikos reikalavimus, bet kūryba su pedagogika neprasilenkė.

Mokykloje dažnai vakarais su vaikais žaisdavo šaškėmis, šachmatais. Dalyvaudavo turnyruose. Bent porą kartų esu jam pralošęs šaškėmis.

Buvo uždaro būdo, impulsyvus, greitai užsigaudavo. Šis pedagogas – ne toks, kaip kiti. Privalėjau būti lankstus, kad nekiltų konfliktų. Nelabai mėgdavo daly-

vauti mokytojų jubiliejuose, išskyrus nebent artimesniųjų, ar šventėse. Kalbėjo mažai, buvo santūrus. Jei kartais tekdavo pasisakyti, kalba būdavo trumpa, aiški, turininga bei prasminga.

Kartą mokytojas Algirdas Martinaitis įsiveržia į kabinetą, savo rudąjį portfeli meta ant sofos ir vos neverkdamas sako: „Išeinu, direktoriau. Daugiau nevesiu nė vienos pamokos!“ Klausiu: „Kas nutiko, mokytojau?“ Pasirodo, viena jo mokinė rašomajame darbe parašė, kad vieną šokio pamoką išmainytų į visas lietuvių kalbos pamokas. Aš ir sakau: „Duokite tą jos sąsiuvinį. Kai vyks jų klasės susitikimas po penkerių metų, paklausime, ko jai gyvenime labiau prireikė – šokių ar lietuvių kalbos.“ Mokytoją nuraminau. Jie buvo kaip vaikai. Aš turėdavau tai įvertinti. Norėjau tokius mokytojus išsaugoti mokiniams. Susipykti galima labai greitai, bet mes išsaugojome normalius santykius. Nikodemas kartais nerašydavo net pamokos temos, o tuo metu buvo reikalaujama visos pamokos plano. To iš jo net neprašydavome. Visą biurokratinį darbą už jį atlikdavo pavaduotoja.

Deimantė Purtokienė: Ji dažnai lankydavosi matematikos pamokose.

J. B.: Buvo tokia tvarka. Pavaduotoja turėjo aplankyti dvylika pamokų per savaitę, o direktorius – bent šešias. Mūsų mokyklą nuolat kažkas tikrindavo. Vieną kartą sulaukėme net *amerikonų* delegacijos. Kartais atvykdavo ir iš Maskvos. Nevykdėme normų. Per mažai mūsų mokyklos mokinių stodavo į *proftechnines* mokyklas, todėl šį trūkumą nuolat prikišdavo. Buvome vadinami baltarankių rengimo mokykla: 68–88 % mūsų abiturientų įstodavo į aukštąsias – tais laikais negirdėtas rodiklis. Dėl to ir užkliūdavome, tačiau atsilaikėme. Dirbo puikūs pavaduotojai. Triūsėme labai daug.

Mokytojai turėdavo kelti kvalifikaciją Respublikiniame mokytojų tobulinimosi institute. Iš pradžių Nikodemas važiuodavo, vėliau atsisakė: „O ko man ten?“ Tačiau jo savišvieta buvo plati.

Dirbo įvairiausių mokytojų. Kai kurie su mokiniais nesutardavo, tačiau jų pasitaikė nedaug. Žinokite, ponio Deimante, jei mokytojas su vaikais riejasi, jis niekam tikęs. Tuos, kas eina dirbti į mokyklą, nemylėdami vaikų... reikia nušauti.

ŠIUOLAIKIŠKA

įžanga iš tolimos praeities

Siekiant perteikti Krukonio pamokos nuotaiką toliau bus begėdiškai cituojama nepadariai didelė jo itin mėgtų autorių Iljos Ilfo ir Jevgenijaus Petrovo feljetono „Saiko jausmas“ ištrauka⁶

6 I. Ilfas ir E. Petrovas. *Kaip buvo gaminamas Robinzonas*, Vilnius, 1958, p. 91–93.

„Jei atidžiai ištirsi daugumą vadinamųjų bukaprotiškų poelgių, su kuriais susiduri gyvenime ir apie kuriuos skaitai laikraštyje, tai pastebėsi juose mažulytį, vos įžiūrimą panašumą. Visų jų priežastis vienui viena – saiko jausmo stoka.

Sakysime šitaip: draugas Iksas, aplamai paėmus, neblogas žmogus ir darbuotojas, pasielgė tam tikra prasme antvisuomeniškai. Pasielgimas buvo toks, kad Iksas savo įstaigoje per vakariuką per daug truktelėjo, apsilvilko paltą užpakaliu į priekį ir atsigulė vidury salės ant grindų, tuo būdu trukdydamas bendradarbiams ir jų šeimoms šokti vakarietiškus ir rytietiškus šokius. Jis buvo išvestas.

Kitą dieną sienlaikraštyje pasirodė žinutė, kurioje draugas Iksas buvo teisingai pliekiamas už nederamą elgesį ir raginamas ateityje panašių dalykų nebedaryti. Iksas baisiai sielojosi ir nuoširdžiai gailėjosi šitaip pasielgęs.

Tačiau tą pat dieną buvo sušauktas specialus visuotinis susirinkimas, kuris Iksą sumaišė su žeme. Vienas oratorius net ligi to nusišnekėjo, kad pavadino Ikso poelgį spjūviu. Kieno spjūvis ir kam jis spjovė, oratorius nepasakė.

Ir vis dėlto kažkokia kultūrinė komisija atėmė iš Ikso, dėl visa ko, kelialapį į poilsio namus, kurį jis buvo gavęs, bet nespėjęs pasinaudoti.

Įstaigos viršininkas taip pat ėmėsi priemonių prieš sukompromituotą bendradarbį ir atleido jį iš darbo.

Žmona paliko pasmerktąjį Iksą ir su vaikais persikėlė pas savo tėvus, o namų valdyba pradėjo imti iš jo buto mokesį kaip iš laisvos profesijos žmogaus. Paskui atėjo monteris ir, žodžio netaręs, išsinešė telefoną. Kaimynai jau buvo bepradedę kalbėti, kad nebloga būtų visuomenės priešą iškraustyti iš namų ir sau pasiimti ištuštintąjį plotą, tik staiga iš prokuratūros sugriaudėjo blaivinantis balsas:

– Ką jūs, draugai, išprotėjote? Argi galima šitaip su žmogumi elgtis?

Ir prasidėjo didžioji atošliauža. Visi šastelėjo į kitą pusę.

Balsas sugriaudėjo 10 val. 45 min., o jau vienuoliktą atėjo monteris ir, žodžio netaręs, pakabino telefoną į senąją vietą, palikdamas priedo dar ir antrą rozetę, kurios anksčiau nebuvo. Paskui atvyko žmona, priešakyje vesdamasi vaikus. Ji atrodė taip, tarsi tik valandėlei buvo į turgų išbėgusi. Tą pačią dieną Iksas buvo priimtas į savo senąją tarnybą, jam buvo atlyginta už priverstinę pravaikštą ir nežinia už ką duota premija – auliniai batai. Vietoje prarasto kelialapio jis gavo naują, nemokamą, dviem mėnesiams. Vietkomas Ikso garbei suruošė pobūvį, kuriame visokeriopai buvo šlovinama jo ilgametė ir didžiai vaisinga veikla, o taipogi nepriekaištinga elgsena. O kai dėl sienlaikraščio, tai jo redaktoriui buvo pareikštas papeikimas už draugo Ikso apšmeižimą. (1935 m.)“

MOKYTOJAS

ir paslaptis

„Mokytojau, neatiduok viso savęs mokiniams, neparodyk savęs iki dugno. Taip geriau.“

Mano pažintis su Krukoniu buvo kaip savotiškas veiksmas. Gavusi aštuonių klasių baigimo pažymėjimą net neužėjau namo – tiesiai patraukiau į 5-ąją vidurinę mokyklą (iki tol mokiausi kitoje), kurios raštinėje parašiau prašymą priimti į sustiprinto mokymo matematikos klasę. Viskas buvo nauja, tad jaučiausi nedrąsiai. Tuo metu į raštinę užėjęs vyras ir supratęs, ką aš čia veikiu, draugiškai paklausė: „Tai nori čia mokytis?“ Atsakiau – mėgstu matematiką ir labai norėčiau čia mokytis, tik nežinau, ar priims. Jis tarė: „Jei labai nori, tikrai pakliūsi.“ Šnekučiuodamiesi išėjome iš mokyklos, kieme atsisveikinome. Aš jaučiausi padrąsinta, nuraminta ir pilna vilčių. Rudenį, atėjusi į pirmą matematikos pamoką, supratau, kas buvo tasai vyras.

Man labai norėjosi tikėti, kad po mūsų pažinties Krukonis kitą dieną nuėjo į raštinę ir pasakė: „Šita mergaitė labai labai nori.“

(Aldona Matulevičienė)

Apie jį iš vyresnių mokinių buvome girdėję įvairiausių istorijų. Ir štai į klasę įeina tas Žmogus. Vilki tvarkingą elegantišką kostiumą; net nenužvelgęs mūsų, pradeda vaikščioti palei lentą, nuo vieno klasės galo iki kito, o kišenėse kažkas vis skimbčioja. Supratau, kad tokį garsą galima išgauti vieną į kitą trinant monetas. Tai jis ir darė, susikišęs į kišenės delnus, ir retkarčiais mums kažką pasakydamas. Tokia buvo įžanga į mūsų kelionę kartu. Įsiminė jo žodžiai: „Manote, tik jums nebus lengva? Man taip pat.“

(Gintarė More)

Nebeatsimenu pirmosios pamokos, tačiau ji galbūt mažai kuo skyrėsi nuo kitų: į kabinetą mokytojas įeidavo greitai žingsniu, stabtelėdavo prie lentos, atsigręždavo lyg aktorius ir, pakėlęs antakį, apžvelgdavo klasę. Visi staiga nuščiūdavo. Tada ką nors brūkstelėdavo ant lentos arba žlegtelėdavo į kėdę ir šyptelėjęs pradėdavo pamoką. Apie tokį energingą jo pasirodymą buvome sugalvoję dveilį:

*Įlėkė Krukonis į klasę
ir parodė savo masę...*

Kartais specialiai, norėdamas atkreipti mūsų dėmesį, paerzinti, paišdykauti, šaukdavo mokinį prie lentos ir duodavo užduotį iš naujos temos, kurią tuo metu būdavo

pradėjęs aiškinti. Pašauktasis, suprantama, nežinodavo, kaip spręsti uždavinį, tada Krukonis pasakydavo mėgstamą frazę: „Tai ką, žiūriu į tiesę ir nematau gimtųjų laukų?“ – ir padėkojęs liepdavo sėsti, o pats aiškindavo toliau. Kartais, trankiai atsivertęs žurnalą, bakstelėdavo pirštu į bet kurią pavarde ir to paties paklausdavo jau kito mokinio. Kai kada liepdavo pasiskaityti knygoje ir išbėgdavo iš klasės, tačiau galėdavo staiga apsigalvoti, esą tą galėsime padaryti namie, ir ant lentos surašydavo uždavinius.

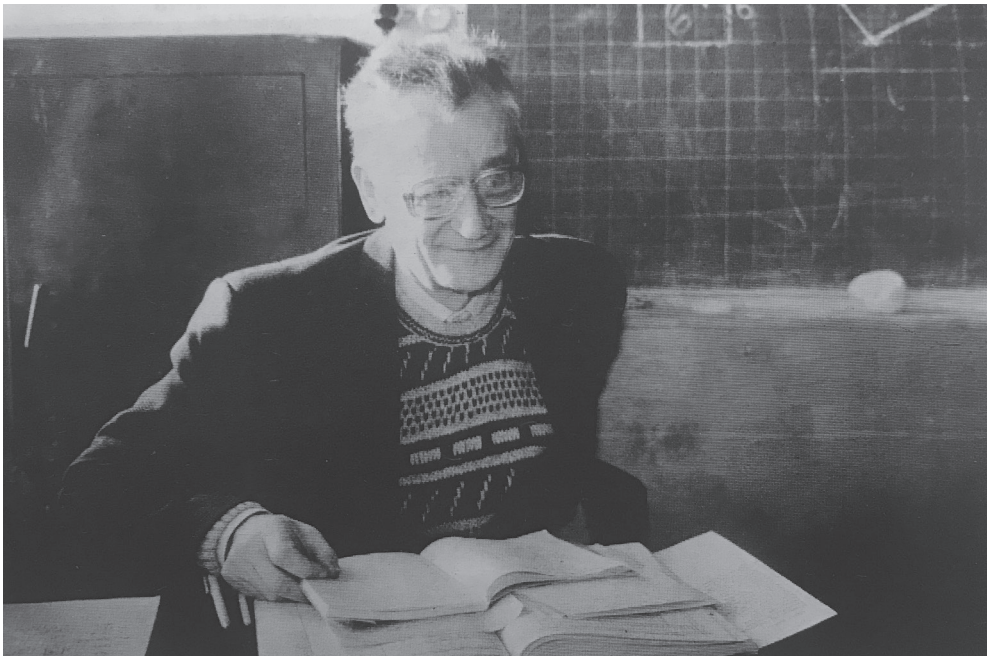
(Jolanta Ugnė Vilkaitė)

Apie akies traumą mums papasakojo pačią pirmą pamoką. Jei gerai pamenu, jis pateko į avariją.

(Vida Raštikienė)

Dėl sužeistos akies jis, ko gero, blogiau matė. Ne kartą yra sakęs: „Ne visi akli mato, ne visi kurti girdi, ir ne visi *durni* supranta.“

(Lina Barniškienė)

Nuotrauka iš Dainavos progimnazijos muziejaus archyvo

Buvo toks žalias seifas su didele rankena – stovėjo jo kabinete ant palangės. Kad ir kaip akylai stebėjau, taip ir nesužinojau, kas jame saugoma.

(Donatas Žmuidinavičius)

Dar ir dabar mokykloje užsilikę keli seifai. Juose buvo laikomi dokumentai, pinigai. Juk anksčiau algas iš Švietimo skyriaus parnešdavo sekretorė ir darbuotojams išmokėdavo grynaisiais, tad mokytojai gal kokiai dienai į seifą ir įsidėdavo. Gal ir kontroliniai darbai gulėdavo. O ką Krukonis jo kabinete buvusiam seife laikydavo – sunku pasakyti. Cha cha cha. Tai jau lieka paslaptimi, juoda skyje...

Tik ne kartą esu pastebėjusi, kaip iš kišenės išsitraukia baltutėlaite švarutėlaite nosinę akiai pasivalyti...

(Birutė Grušauskienė)

Aš jam „kiaurai“ krėsdavau šunybės per geometrijos pamokas, vis sakydavau: „Kam čia skaičiuoti tas figūrų kraštines, statinius, jei galima padaryti pjūvį ir su liniuote išmatuoti.“ Nupiešdavau figūros pjūvį ir parodydavau. Jis nužvelgdavo ir ramiai pasakydavo: „Tai skaičiuok, skaičiuok.“ Tad ir mano geometrijos pažymių eilutėje rikiuodavosi penketai ir dvejetai (penkiabalėje vertinimo sistemoje). Vertindavo labai sąžiningai. Neturėjo simpatijų, antipatijų. Man leisdavo *padurniuoti*. Elgėsi tolerantiškai, todėl jo nebijodavau.

Mokykloje nešiodavau tokią keistą kepurę. Mokyklą baigus, mokytojas man ją dažnai primindavo, pasirodo, buvo įsidėmėjęs. Bet kol mokiausi – nė žodelio. Leido išsikvilioti mokykloje. Juk reikia kažkada *išsiblūdyti*. Jis tai suprato.

(Ingrida Vaitkienė)

Ričardas Matulevičius: Būdavo, supyksta pamokoje, atrodo, jau užvoš kam nors. Tik trinkt durimis ir išeina. Grįžta po kelių minučių – jau ramus.

Aldona Matulevičienė: Parūko ir nurimsta. Bendraudamas su mokiniais, jis niekada neperžengė mokytojo [etikos] ribos. Lyg ir norėtų parodyti, kad mes jam artimi, tačiau kartu išlaikydavo ir atstumą. Turėjome vieną klasioką, kuris dažnai susikirsdavo su mokytojais, bet su Krukoniū – niekad.

Kartą jis vėlavo į pamoką. Užsižaidė šachmatais su Cepelinu (taip pravardžiavome fizinio lavinimo mokytoją). Kaip būdavo tuomet įprasta, 10 minučių laukiame, o jam neatėjus, skirstomės kas kur. Tas 10 minučių ir palaukėme, paskui visa klasė išėjome. Mes leidžiamės laiptais, jis jau į viršų lipa. Ir kaip jis pasielgė? Nė vienas mokytojas taip nebūtų padaręs: eidamas pro mus, galvą užsidengia dienynu, paslaptinai šypsosi ir, netaręs nė žodžio, atseit, mūsų nemato, pasuka savo keliu. Lyg nusikaltęs. Taigi mūsų neapšaukė, neparvarė atgal, tiesiog praėjo.

(Rytis Bartninkas)

Baigusi fizikos studijas, įsidarbinau mūsų mokykloje, kurioje tebebuvo ir Krukonis. Jo sūnų mokiau fizikos, tad kartais paklausdavo, kaip sekasi. Iš pradžių visaip sukdavusi nuo atsakymo, nes jo vaiko nebuvau įsidėmėjusi. Vėliau pastebėjau – neruošia namų darbų. Norėdama pasirodyti rūpestinga, kartą Krukoniui paskundžiau. Sulaukiau tokio atsakymo, kad užtilau visam laikui. Išgirdęs sūnų neruošiant namų darbų, pikta į mane dėbtelejo ir rėžė: „Ar, tamsta mokytoja, eini pas kiekvieno vaiko tėvus pasakyti, ką jis blogai padarė?“

(Birutė Rakauskienė)

Mūsų antram pogrupiui Krukonis dėstė skaičiavimo matematiką. Tą kartą ilgai nesirodė po skambučio, o įjėęs gal po 10–15 minučių, mus išvadino *durniais*. Dėl to, kad jo vis dar laukėme. Tai išrėžęs, dingo, vėliau klasę palikome ir mes. Kitą dieną susirinkę į pamoką, ant lentos užrašėme: „Nenorėjom būti *durniai* – patys išėjom.“ Už tai visai nesupyko ir niekam neįskundė. ❖

(Kristina Radivonaitė)

Krukonis mus mokė labai nespausdamas. Jei pradėdavau su juo ginčytis, dažniausiai numodavo ranka: „Ai, aiškinkis.“

(Aldona Matulevičienė)

Pertrauka, laktome, įeiname į Krukonio kabinetą, o ten prizmių, rombų pridėliota. Budrikas supykė Eglę. Ši griebė vieną prizmę ir sviedė į jį. Bet Budrikas pa-

silenkė, ir prizmė, praskridusi virš jo nugaros, išdaužė langą. Visi nusprendžiame apsimesti, kad nieko neįvyko.

Skambutis. Įeina Krukonis ir vaikšto, vaikšto, nieko nesako. Klasėje – mirtina tylą. Prieina prie Eglės ir sako: „Na tai papasakok, Eglužė, kaip ten viskas buvo.“ Eglė: „O kodėl aš? Aš čia niekuo dėta.“ Krukonis: „Aš tavęs ir nekaltinu, tik noriu sužinoti, kaip viskas įvyko.“ Ir Eglė papasakoja, kaip Budrikas sunervino, ir ji sviedė prizmę, bet nepataikė. Krukonis: „Žinai, Eglė, gaila, kad nepataikei, nes gal būtum Budriką atitrenkusi – jis iš vienos pusės trenktas.“

(Alma Kimmage)

„Pirmokėlis Rickus vienam savo skriaudėjui penktokui nusprendė trenkti į kaktą lentgaliu, kurio matmenys: 15, 10 ir 60 cm. Ar tiks šiam reikalui ir lentgaly, kurio matmenys: 90, 10 ir 10 cm?“⁷

Krukonis, sutikęs mano mamą, eilinį kartą iškviestą į mokyklą dėl mano elgesio, paklausė: „Tavo Edgaras namie gerai elgiasi?“ „Gerai.“ „Tai ko čia vaikai, lai mokytojai gerai atlieka savo darbą.“ Po to karto mama daugiau ir nėjo.

(Edgaras Budrikas)

Mums kiekvieną ketvirtadienį būdavo dvi lietuvių kalbos pamokos, dėstė Krukonio žmona. Jose Budrikas ardydavosi. Paskui – dvi matematikos, per kurias Nikodemus jį auklėdavo už elgesį lietuvių kalbos pamokose. Žinau tik tiek, kad mokytojas pyko už Budriko „Gedimino laiškus“, bet jau nebeatsimenu, kas juose buvo. 😊

(Alma Kimmage)

Man įstrigo vienas jo klausimas iš daugelio, kai, pasiėmęs savo *sąsiuvinuką*, klausdavo visų iš eilės: „Ką myli trapecija?“ Jam tinkantis atsakymas – „Statinį.“ Kai pagalvoji, logiška.

(Lijana Galdikienė)

7 Pagal G. Osterio „Matematikos uždavinyną“ parengė matematikos mokytojas metodininkas Nikodemus Krukonis in *Dzūkai ir matematika*, 1999, nr. 1.

Gintarė More: Krukonis pasikvietė mane pasižiūrėti, ar uždavinius sprendžiu gerai, kokius sprendimus taikau. „*Durnius* darbą myli“, – sakydavo, pamatęs ilgą sprendimą. Pervertęs uždavinius, paklausė: „Gal neužpyksi, noriu pasižiūrėti, kas gale?“ Paskutiniuose puslapiuose užsirašinėdavau jo mintis, išgirstas pamokose, ar šiaip ką papaišinėdavau, o jis štai prašosi leidžiamas į mano kaip ir slaptą pasaulį. Tačiau, gerai pagalvojus, jei mokytoją domina ne tik uždavinių sprendimai, bet ir paskutinis puslapis, vadinasi, jį domina ir mano asmenybė.

Ar pameni, kaip jis kartais liepdavo užsimerkti ir įsivaizduoti geometrines figūras? Visi sėdime užsimerkę, o jis vardija figūras, ir kaip jos tarpusavyje susikerta. Vaizduotė atverdavo didelę erdvę, kurioje mintimis braižydavau įvairiausias formas.

Krukonis dažnai elgdavosi netikėtai. Niekada nežinodavai, kas vyks jo pamokoje. Per kai kurių mokytojų, ypač tų, kurie įsileisdavo į ilgus monologus, pamokas baisiai nuobodžiaudavome. Mokiniui tai sunku atlaikyti. O eidama į matematiką, dažnai pagalvodavau: „Kas laukia šiandien?“

Asta Zavadskienė: Matematikos pamokose daug dirbdavome, daug spęsdavome. Pamenu, kaip jis organizuodavo kontrolinius. Greitai paklausia: „Na, kas norite šiandien rašyti?“ Apsispręsti gaudavome minutę. Kiek per ją atsirasdavo, tiek ir rašydavo – kokie penki, šeši. Tų, kurie sugalvodavo pradėti vėliau, nepriimdavo. Niekada nežinodavome, iš ko rašysime. Kontroliniai būdavo iš uždavinių arba teorijos. Kartais užduodavo iš namų darbų. Per trumpą laiką reikėdavo apgalvoti, iš ko gali būti kontrolinis, atsakyti sau į klausimą: ar esi pasiruošęs priimti sprendimą. Gili prasmė glūdi tokiuose kontroliniuose: čia reikia drąsos, greitos reakcijos, atsakomybės.

G. M.: Nebijodavau, jei ko nors neišmokdavau, nes tą dieną kontrolinio galėdavau nerašyti. Asta, esi mokytoja, mokyklos direktorė, kaip manai, kiek turi reikšmės mokytojo asmenybė vaiko domėjimuisi disciplina?

A. Z.: Manoma, kad apie 50 % lemia prigimtinės vaiko savybės ir apie 50 % – mokytojo asmenybė. Stiebo stadija yra pati negražiausia. Nepriversi stiebo pradėti žydėti. Reikia išlaukti kiekvienam skirtą laiką. Ir tai yra mokytojo darbas: nesukubinti, nenuvertinti, nes nežinai, kokį žiedą koks stiebas sukraus. Ugdymas turi remtis trinarium – ranka, emocija, protu. Krukonis taip ir darė.

G. M.: Pamenu paskutinę pamoką – jis skaitė poeziją.

A. Z.: Ir dar paprašė jam parašyti laiškus. Po pamokos juos susirinko.

Aš *šalapajus* buvau, prisimenu, kaip mus su Egidijumi Baranausku iš pamokos išvarė. Iš vakaro abu žiūrėjome tą patį filmą, o per matematiką jį aptarinėjome. Jo

pamokoje galėdavai daryti viską, ką tik norėjai, bet nekelti triukšmo, kad netrukdytum kitiems. Galėjai kitų pamokų namų darbus ruošti, paišyti. Žodžiu – užsiminti, kuo nori, kad tik būtų tylu. O mes šnekėjome. Už tai ir išvarė. Abudu. Tik prisimenu: „*Von!* Tris dienas pas mane neinat!“ Tai išvarymas ne iš pamokos, o iš pamokų tris dienas, nes kartais turėdavome ir po tris matematikos pamokas per dieną. Ir nėjome. Sugrįžome po tų trijų dienų. Nė žodžiu neužsiminė, mus pamatęs, lyg niekur nieko. Niekam nepaskundė, niekam nepasakė. Niekas, išskyrus klasiokus, nesužinojo. Ir net nepažymėjo dienyne „n“. Žodžiu, nežinojo niekas. Išvarė, ir tiek. Auklėjamoji priemonė. Turėjome suprasti, kad ne jis mus nubaudė, o mes patys nusibaudėme.

(Rytis Bartninkas)

Už plepėjimą iš pamokų mane buvo išvaręs savaitei. Pirmas dienas džiaugiausi, o paskui nusibodo... reikėdavo kažkur vis eiti...

(Egidijus Baranauskas)

Tuo metu mūsų klasei vyko matematika, o mes keturios šėlome pas draugę: šokome ant lovų, patalynės dėžių, garsiai dainuodamos: „*Crazy music, crazy people...*“⁸ ir juokėmės kvatojome, kad šiuo metu *Kreizis* – taip siaurame ratelyje vadinome Krukonį, lyg jis būtų vienas iš mūsų – klasiokams turbūt aiškina kokį suktą uždavinį... Įsivaizduojant tai, darėsi vis linksmiau ir linksmiau. Visą pamoką pradūkome! Grįždama į mokyklą sutikau Krukonį... Jis mane sustabdė ir nustebeęs pasakė: „Man rodos, tavęs, Pūdymaitytės ir Baublytės matematikoje nemačiau... nemačiau...“ Vieną buvo pamiršęs... Nesugalvojau, ką atsakyti, bet jis lyg ir nelaukė atsakymo – susirūpinęs kažką murmėjo, o aš supratau, kad jis mąno kažką darąs ne taip, jei mes bėgame iš jo pamokų...

(Deimantė Purtokienė)

Įėjęs į klasę Krukonis pasakė: „Tema – x^2 .“ Ir išėjo... o mes visi sėdėjome priblokšti, nesuvokdami, ką turime daryti. ❖❖❖❖❖❖

(Rasida Stankevičienė)

8 Tuo metu buvusi populiari „Ottawan“ grupės daina.